Universiteit van Amsterdam

Bibliotheek

Jaarverslag 2009

Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam

5 **Voorwoord**

Collecties
6 **Van boek naar bestand**

Digitalisering
9 **Onderzoek vindbaar maken**

Erfgoed
11 **Geïntegreerde erfgoedorganisatie**

Digitalisering
14 **Digitaliseringsplan UvA Erfgoed**

Huisvesting
17 **Hoe groot is een bibliotheek?**

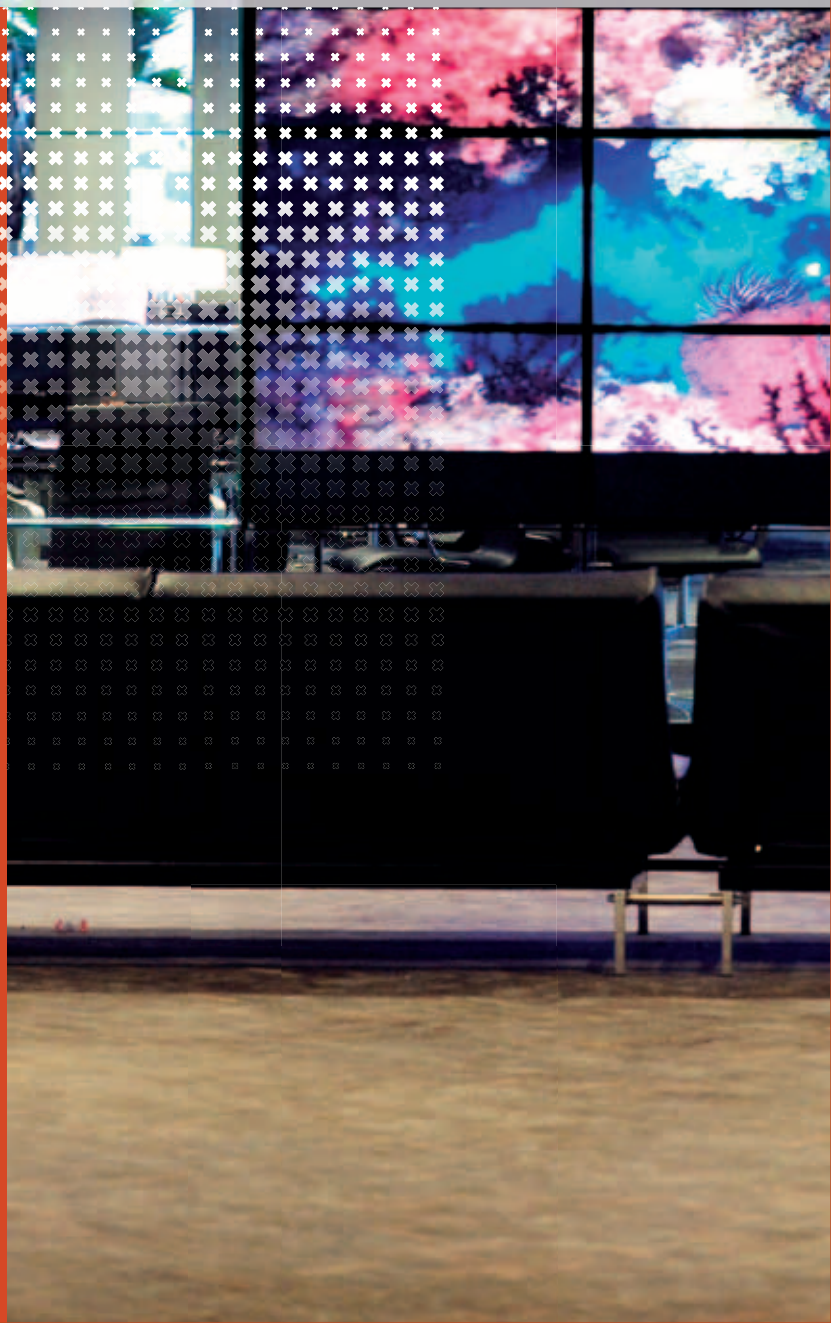
Financiën
19 **Een lastig financieel jaar**

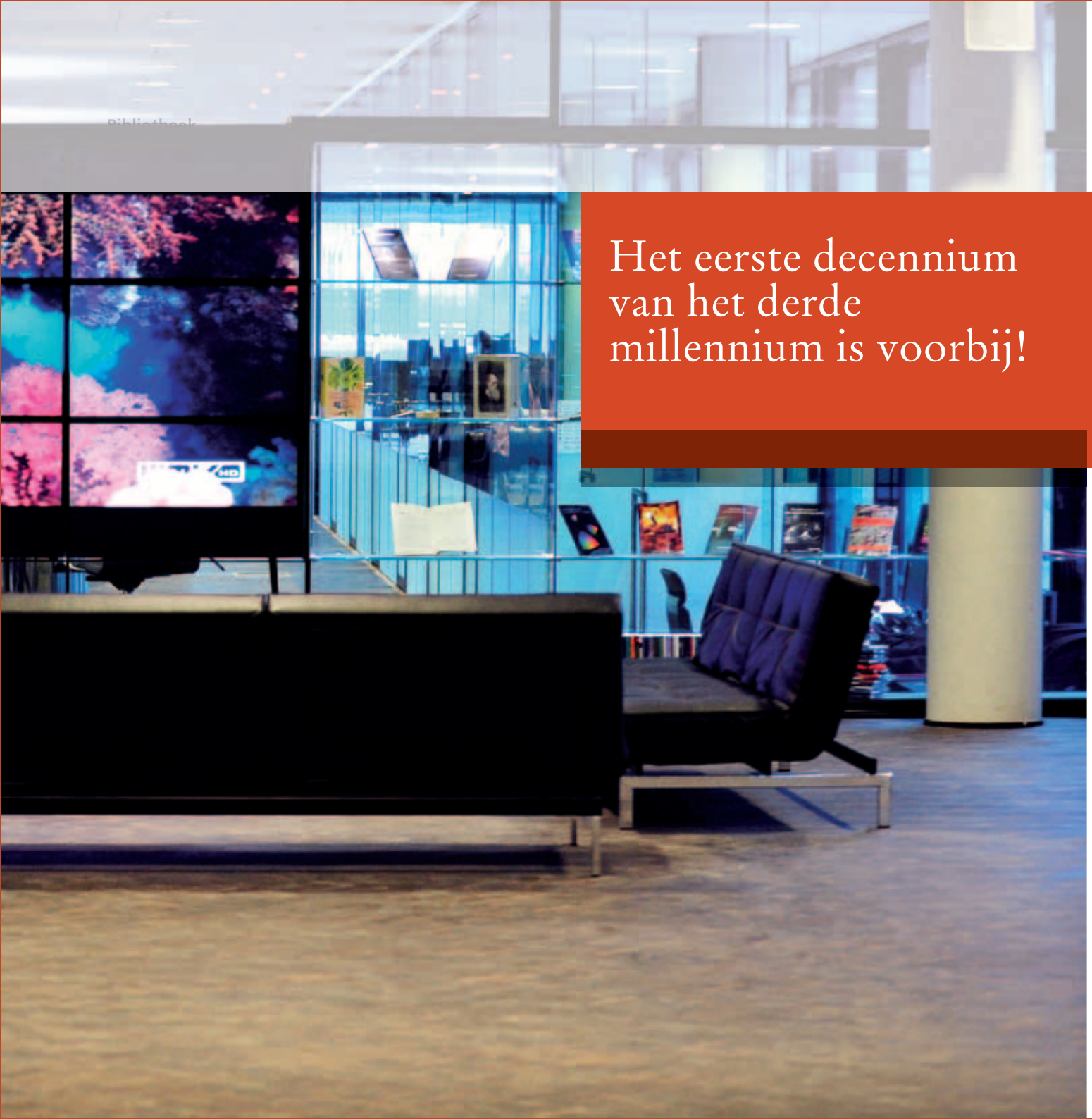
Organisatie
20 **Uitbreiding van de UB-organisatie**

Dienstverlening
25 **Een bewezen dienst**

Werkprocessen
26 **Overgang naar internationale standaarden MARC21 en AACR2**

30 **Exploitatie-overzicht UB 2009**

Het eerste decennium van het derde millennium is voorbij!

6309
6310
6311
6312
6313
6314
6315
6316

Voorwoord

Het eerste decennium van het derde millennium is voorbij!

Het derde millennium is alweer door zijn eerste decennium heen. Weet u nog, de millenniumbug, die al onze computers op 01/01/2000 op zwart zou laten gaan? Niks van gemerkt. Maar dat wil niet zeggen dat er ook niks gebeurd is.
Want door een wonderlijk toeval viel het begin van het millennium (dat toch maar een keer in de duizend jaar plaatsvindt) precies samen met de definitieve switch van het fenomeen 'informatie' naar digitaal. Ik wil niet twisten over de precieze datum, of zelfs het precieze jaar, maar als je in termen van decennia denkt, dan was dit het moment.
Toen ik in 1997 directeur van de UB werd, was dat nog een bibliotheek van gedrukte (en geschreven) werken.
De omvang van de collectie, de kwaliteit van de catalogus, de snelheid van levering van boeken en documenten, interbibliothecair leenverkeer, proefschriftenruil, dat waren de kritische succesfactoren. Digitale versies van tijdschriften verschenen (als ze al bestonden) weken na de gedrukte versie en werden gratis of voor een klein prijsje meegeleverd met de gedrukte uitgave.

Vanaf 2000 sloten we 'big deals' met grote uitgevers en zegden we onze gedrukte abonnementen op. Het gaat niet langer om de collectie, maar om de connectie: snelle superfunctionele toegang tot alle wetenschappelijke publicaties die je nodig hebt, dag en nacht, overal en nergens.
Dit bestek is te klein voor nuances. Wat ik wil zeggen is: de bibliotheek is in de afgelopen tien jaar fundamenteel en definitief een ander soort instituut geworden. De ingrijpende en verstrekkende gevolgen daarvan zullen ons in het volgende decennium duidelijk worden.

Om diepte aan te brengen in het perspectief, is in dit jaarverslag hier en daar een herinnering opgenomen aan hoe het tien jaar geleden was.
Zo werd een deel van het Voorwoord bij het Jaarverslag 1999 nog gewijd aan het wapenfeit dat voor het eerst in de geschiedenis alle UvA-bibliotheken hetzelfde (uitleen) reglement hanteerden!! En overigens werd in datzelfde Voorwoord met vooruitziende blik geconstateerd dat 'het er alle schijn van heeft dat ICT de functie en het functioneren van de bibliotheek fundamenteel gaat veranderen...'

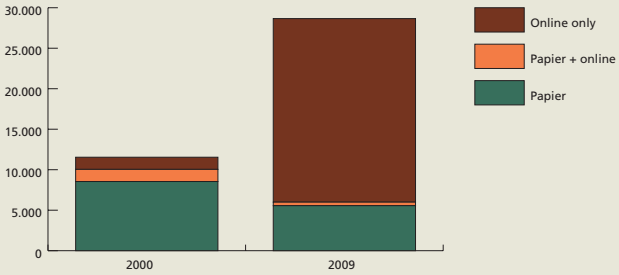
Nol Verhagen, bibliothecaris UvA

Van boek naar bestand

Collecties

Jaarlijks besteedt de UvA meer dan 5 miljoen euro aan de aankoop van en de toegang tot wetenschappelijke informatie. Dat betreft boeken en tijdschriften in gedrukte vorm, maar in steeds belangrijker mate digitale informatie, elektronische boeken (e-books) en vooral elektronische tijdschriften en databanken. In 2009 heeft SURFdiensten bijna het hele jaar, namens alle Nederlandse universiteitsbibliotheken, onderhandeld met twee van de grootste uitgevers van wetenschappelijke informatie, Elsevier en Springer. En met succes. Met beide uitgeverijen zijn nieuwe licenties afgesloten, die voor de komende jaren de onbeperkte toegang regelen tot alle wetenschappelijke tijdschriften van deze twee uitgevers.

De snelle groei van het aanbod aan digitale wetenschappelijke informatie gaat nog niet ten koste van de vraag naar informatie in gedrukte vorm. Daarbij is wel sprake van aanzienlijke verschillen tussen de afzonderlijke wetenschapsgebieden. Terwijl in de medische en bètawetenschappen het digitale wetenschappelijke artikel de basis vormt voor de wetenschappelijke communicatie, is in de geesteswetenschappen het belang van de gedrukte monografie nog onomstreden. De aanschaf van gedrukte boeken beweegt zich dan ook al jarenlang op hetzelfde niveau van circa 17.000 titels. Maar ook hier zijn belangrijke veranderingen gaande. Het *e-book* komt er aan, bijvoorbeeld als onderdeel van de in 2009 aangeschafte *Cambridge Companions Online en Cambridge Histories Online* (samen goed voor ruim 500 titels).

Lopende tijdschriftabonnementen 2000 en 2009.

TERUGBLIK NAAR 1999 *Tien jaar geleden kwam de ontwikkeling naar digitale informatie voorzichtig op gang. Het aanbod aan digitale informatie bestond toen vooral uit de elektronische versies van bibliografieën en indexen, de bronnen waarin tijdschriftartikelen worden ontsloten, maar nog nauwelijks die tijdschriftartikelen zelf. Het aantal destijds beschikbare elektronische tijdschriften, circa 500, valt in het niet ten opzichte van het huidige aanbod van circa 22.500. Het gevolg daarvan is ook dat het aantal afleveringen van gedrukte tijdschriften dat jaarlijks nu bij de UvA binnenkomt nog maar een derde is van dat van 1999. En door de aankoop van een aantal grote archieven van elektronische tijdschriften, vaak vanaf de eerste jaargang, komt ook het bewaren van al die reeksen gedrukte jaargangen in een nieuw licht te staan.*

Repository manager wint Open Access Award 2009

Specialist elektronisch publiceren en repository manager van de UB, Saskia Woutersen-Windhouwer is onderscheiden met de Open Access Award 2009 door SURF. Zij ontving de Award voor haar inspanningen om publicaties van UvA-medewerkers via UvA-DARE voor iedereen toegankelijk te maken. De Award werd uitgereikt tijdens het Open Access Seminar 'Toegang tot de toekomst' dat op 2 februari 2010 in de Beurs van Berlage plaatsvond. De prijs van 2.000 euro zal besteed worden aan nieuwe open access activiteiten.

Medische Bibliotheek ontwikkelt evaluatietool voor tijdschriftencollectie

Om een goed beeld te krijgen van de waardering van het aanbod aan elektronische tijdschriften door ‘de klant’, heeft de Medische Bibliotheek (MB) van het AMC iets bedacht: 200 sleutelspelers (hoofden, toponderzoekers) mochten uit een basisbestand van niet minder dan 200.000 tijdschriften hun eigen, ideale collectie samenstellen. Per titel werden gebruikscijfers, impactfactor, citaties uit en publicaties in deze tijdschriften getoond. Het resultaat: 2.000 tijdschriften zijn onmisbaar en nog eens 1.700 zijn belangrijk. Een klein aantal titels werd opgezegd en voor de aankoop van onmisbare maar ontbrekende titels wordt financiering gezocht. De gebruikte methode is overgenomen door de FNWI en wordt in 2010 ook bij andere faculteiten gebruikt.

HvA Kennisbank

Het Digitaal Productiecentrum (DPC) ontwikkelde in 2009 voor de HvA de nieuwe dienst HvA Kennisbank. In deze dienst wordt de elektronische versie van publicaties van HvA-lectoren opgeslagen en via het internet voor iedereen toegankelijk gemaakt. De HvA Kennisbank maakt deel uit van een landelijk netwerk van informatiediensten. De Mediatheek van de Hogeschool van Amsterdam doet zelf het functioneel beheer, maar het technisch beheer is in handen van het DPC.
http://kennisbank.bib.hva.nl/

Onderzoek vindbaar maken

Digitalisering

In 2009 eindigde de UvA als nummer 49 op de ranglijst van *Times Higher Education Supplement*, een van de meest gezaghebbende 'rankings' in de wetenschappelijke wereld. De plaats op dit soort lijstjes verdient een universiteit vooral met haar onderzoek. Dat onderzoek en de uitkomsten daarvan zijn dus voor universiteiten letterlijk en figuurlijk een kostbaar goed. Daarom streeft de UvA er net als andere universiteiten naar de resultaten van het binnen haar muren verrichte onderzoek veilig te stellen in haar digitale wetenschappelijke archief UvA-DARE (Digital Academic Repository), en dat archief ook zo veel mogelijk toegankelijk te maken voor iedere geïnteresseerde lezer. In 2009 is hard gewerkt aan de verbetering van de 'vangst' van wetenschappelijke artikelen, boeken, rapporten en andere data. De score steeg daardoor naar ongeveer 50%. De UB voltooide bovendien een project waarbij alle aan de UvA verdedigde proefschriften uit de 21e eeuw werden gedigitaliseerd - die uit vroeger eeuwen volgen hopelijk spoedig.

TERUGBLIK NAAR 2000 *Het is nog maar krap 10 jaar geleden dat de UvA samen met de universiteiten van Tilburg en Twente begon aan de ontwikkeling van 'een universitaire documentserver ten behoeve van de elektronische beschikbaarheidstelling van de wetenschappelijke output van de deelnemende instellingen'. Zo'n ding noemen we nu een Institutional Repository, of kortweg IR. De in 2000 ontwikkelde machine heette ARNO en ligt nog steeds ten grondslag aan UvA-DARE, dat onderdeel uitmaakt van de DARE-infrastructuur van de Nederlandse universiteiten.*

Bushuisbibliotheek verhuist naar de zolder

Medio 2009 zijn de gedrukte werken van de Bushuisbibliotheek verhuisd naar de zolderverdieping. Stond het Bushuis bij opening in 2001 nog vol met boeken, nu is er veel meer ruimte voor studieplaatsen. Bovendien had de faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen (FMG) ruimte nodig voor kantoren en collegezalen. Daarom is de zolder opnieuw in gebruik genomen. Daar hangt nu een echte 'bibliotheeksfeer'.

Allard Pierson Museum (APM) 75 jaar

Op 12 november 2009 bestond het ÀPM 75 jaar. Dat jubileum is het hele jaar groots gevierd met onder meer de jubileum-tentoonstelling Toekomst voor het Verleden. 75 jaar Allard Pierson Museum (8 april t/m 17 januari 2010), De Romeinen komen!, een Romeins spektakel in en om het jubilerende museum (zondag 26 april) en Drie dagen feest!, speciale jubileumfestiviteiten rondom de verjaardag van het museum (12 en 13 november).

Geïntegreerde erfgoedorganisatie

Erfgoed

In 2007 verhuisden de Bijzondere Collecties van de UB naar de Oude Turfmarkt en vestigden zich naast het Allard Pierson Museum (APM). Er is meer dan een trap en een gang dat die twee UvA-'kroonjuwelen' met elkaar verbindt. Als erfgoedinstellingen hebben ze deels overlappende taken, vergelijkbare 'normen en waarden' en beschikken ze over deskundigheden die in elkaars verlengde liggen. In 2008 werd daarom een organisatieverandering voorbereid, die een grote stap betekende in de richting van een geïntegreerde UvA erfgoedorganisatie. Bovendien traden begin 2009 twee nieuwe directeuren aan: Steph Scholten als algemeen directeur en Wim Hupperetz als directeur van het APM. Garrelt Verhoeven werd benoemd tot hoofdconservator Bijzondere Collecties. Het resultaat: een daadwerkelijk geïntegreerde erfgoedorganisatie; een hotspot aan het Rokin waar het bruist van de ideeën en activiteiten; een onafgebroken stroom van kleine en grote manifestaties, tentoonstellingen en andere evenementen; een reeks nieuwe bruiklenen en schenkingen, met als klap op de vuurpijl het eerste deel van de buitengewoon rijke en kostbare verzameling populair drukwerk van dichter en poëziecriticus Arie van den Berg; hernieuwde banden met faculteiten, leerstoelgroepen en individuele onderzoekers en docenten; en een 'erfgoed-etalage' in de nieuwe bètafaculteit in de Watergraafsmeer.

TERUGBLIK NAAR 2000 *Na een interne verhuisoperatie in de UB aan het Singel, worden de boekencollecties van Klassieken, Archeologie en het Instituut voor het Moderne Nabije Oosten van de Oude Turfmarkt overgebracht naar de UB.*
Niet tot genoegen van veel classici overigens. De operatie is echter nodig om de weg vrij te maken voor de verbouwing van de panden aan de Oude Turfmarkt voor een nieuwe bibliotheek voor de Bijzondere Collecties. Het zal nog jaren duren voor met de bouw kan worden begonnen. Pas in 2007 verhuizen de Bijzondere Collecties naar hun nieuwe onderkomen.

Vereniging van Vrienden van het Allard Pierson Museum

De Vereniging van Vrienden van het Allard Pierson Museum (VVAPM) vierde haar 40-jarig bestaan en bood het museum twee cadeaus aan: een evenement en een bijzondere aanvulling van de collectie. Het evenement op 26 april bestond uit een optreden van marcherende Romeinen, een waar spektakel met de volledig bewapende en bepantserde leden van de living history groepen Gemina Project, Legio XI Claudia Pia Fidelis en Corbvlo. En op 12 november, dé verjaardag van het museum, werd een Romeins scheepsreliëf aangeboden door de erevoorzitter van de Vereniging van Vrienden, de heer Job Cohen, toenmalig burgemeester van Amsterdam.

v.l.n.r. Wim Hupperetz , directeur Allard Pierson Museum, Steph Scholten, directeur UvA Erfgoed en Garrelt Verhoeven, hoofdconservator Bijzondere Collecties.

'Wat we als UvA Erfgoed willen bereiken is dat de historische collecties van de UvA relevant zijn of worden voor onderwijs en onderzoek en voor een breder publiek. We bouwen daarom aan allerlei verbanden met wetenschappers, leerstoelgroepen en faculteiten. En we smeden stevige banden met andere erfgoedinstellingen, vooral in Amsterdam, bijvoorbeeld met het Stedelijk Museum waarmee we in de zomer van 2009 de Best Verzorgde Boeken Jubileumtentoonstelling organiseerden. Verder maken we plannen om het Allard Pierson Museum een grondige facelift te geven. Voor de korte termijn werken we zeer intensief aan de zichtbaarheid van UvA Erfgoed. Uitgangspunt bij alle activiteiten is dat het inhoudelijk ergens over mag of zelfs moet gaan. In 2009 hebben we door goede PR-inzet met 'UvA Erfgoedonderwerpen' heel vaak de wetenschapsbijlagen van de landelijke dagbladen gehaald en interessante mediamomenten 'gescored', tot het 8-uur journaal aan toe.'

Steph Scholten, directeur UvA Erfgoed

Diederik Burgersdijk, (36) is docent Klassieke talen op het Barlaeusgymnasium in Amsterdam en als gastonderzoeker onlangs gepromoveerd op een proefschrift over de totstandkoming van het klassieke werk de *Historia Augusta*.

BEZOEKERS AAN HET WOORD

Diederik Burgersdijk

Hoe vaak kom je in de bibliotheek?
In 2009 kwam ik elke dag in de UB omdat ik gedurende een jaar in de gelegenheid ben gesteld om mijn proefschrift af te maken dankzij een vervangingssubsidie van het NWO. Daarvoor kwam ik zes jaar lang 1 dag per week in de UB, op mijn vrije dag naast mijn docentenbaan.

Maak je ook gebruik van bijzondere voorzieningen?
Ik heb gedurende al die jaren heel wat boeken uit de collectie van de UvA aangevraagd. Ook een enkele keer bij een andere bibliotheek via IBL en dat werkte prima.

Maak je gebruik van de catalogus en de Digitale Bibliotheek?
Ik gebruik veel bibliografische bestanden, waaronder JSTOR en het grote bibliografische bestand l'Année Philologique. Ook gebruik ik de Thesaurus Linguae Graecae omdat ik veel Griekse teksten moest raadplegen. Een enkele keer heb ik IBL gebruikt maar in de catalogus kan ik eigenlijk altijd wel vinden wat ik zoek.

Stel, je bent één dag directeur van de UB, wat zou je dan meteen veranderen?
Ik ben enorm tevreden met de UB zoals deze nu is. Het voelt bijna als een tweede huis. Toen de vorige uitleenbalie nog bestond, werd ik altijd erg vriendelijk geholpen door de medewerkers. De rode uitleenruimte vind ik wel hip en strak. Het aardige contact met mensen aan de uitleenbalie mis ik wel. Men gaf vaak ook wat extra informatie en was erg behulpzaam. Op de zaal bestaat dat natuurlijk nog wel.

Digitalisering

De UvA heeft een uitgebreide collectie academisch en cultureel erfgoed, één van de grootste van Nederland. Die collectie wordt de komende jaren in kaart gebracht en de belangrijkste componenten ervan worden waar mogelijk gedigitaliseerd zodat ze beschikbaar komen voor een breed publiek. De afgelopen jaren is een begin met die digitalisering gemaakt. De webpagina's *Collecties op beeld*[1] geven een overzicht. Met het in 2009 opgestelde *Digitaliseringsplan* wil de UBA haar digitaliseringactiviteiten stroomlijnen en afstemmen op het binnenkort te verschijnen *Collectieplan* van UvA Erfgoed.

Digitalisering is niet alleen van belang voor het erfgoed 'an sich'. Het digitaliseren van (oude) boeken en tijdschriften, handschriften, manuscripten, kranten, kaarten en atlassen maakt nieuwe vormen van onderzoek op allerlei terrein mogelijk.

TERUGBLIK NAAR 1999 *10 Jaar geleden werden al UvA-erfgoedcollecties gedigitaliseerd. Zo kwam de collectie Menasseh Ben Israel*[2] *in 1999 digitaal beschikbaar en werd gewerkt aan een proef met het online brengen van materiaal van Frederik van Eeden. Er verscheen een eerste digitaliseringsplan. Ongeveer in dezelfde periode is een begin gemaakt met het digitaal fotograferen van portretten en bustes van universiteitshoogleraren, uitmondend in een portrettengalerij*[3] *en inmiddels onderdeel van het in 2009 gereed gekomen Album Academicum*[4]*. Van (retro-)digitalisering van meer actueel wetenschappelijk materiaal was in 1999 nog geen sprake. Massadigitalisering stond nog in de kinderschoenen.*

MuseumN8 bij de Bijzondere Collecties

Bij de Bijzondere Collecties was de MuseumN8 op 7 november met ruim 2.900 bezoekers een succes. Beneden kon men de tentoonstelling "Een Reis door Joodse Werelden" bekijken, alles leren over New York streetfood, dansen en historische gerechten proeven die uit eeuwenoude kookboeken waren klaargemaakt door de koks van Restaurant Fifteen. Boven konden de N8 bezoekers de kookboeken uit de Gastronomische Collecties bekijken met toelichting van Johannes van Dam.

1 www.uba.uva.nl/bbc/ en kijk onder Collecties
2 http://cf.uba.uva.nl/nl/collecties/rosenthaliana/menasseh/
3 http://dpc.uba.uva.nl/portrettencollectie
4 www.albumacademicum.uva.nl/

MuseumN8 in het Allard Pierson Museum

De tiende editie van de MuseumN8 op 7 november was een groot succes in het Allard Pierson Museum (APM). Ruim 3.550 mensen gingen mee op reis naar (on)bekende bestemmingen in toekomst en verleden. Op het programma stonden verschillende activiteiten: een avondje virtueel stappen in het Rome van 320 na Chr., een reis naar de wereld van 3D met demonstraties virtueel vastpakken van een 3D-voorwerp, zelf op zwerftocht door de Egyptische afdeling met de funeral planner en door de Griekse afdeling via twee audioverhalen. Of op de foto voor de Egyptische piramides, het Colosseum en op de Acropolis.

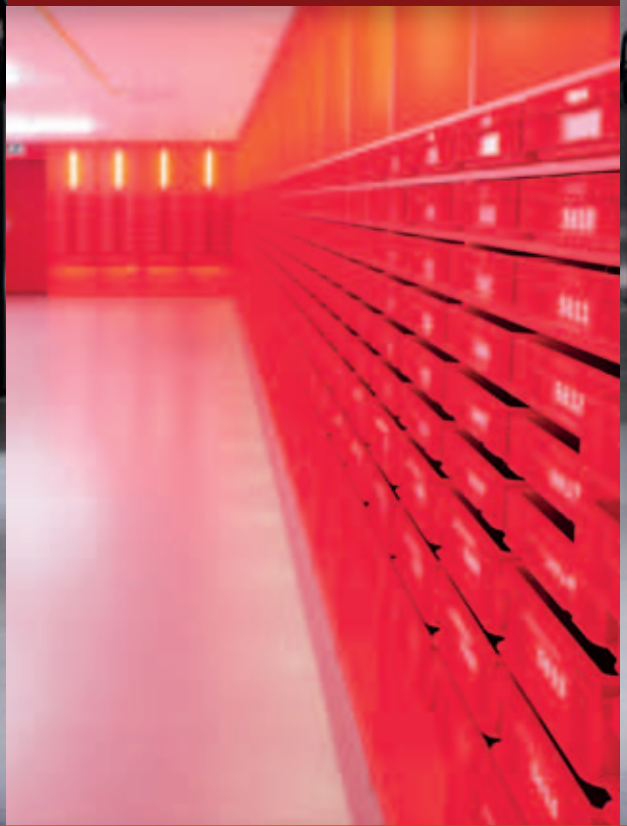

Album Academicum uitgebreid met Album Promotorum

Het Album Academicum met gegevens over alle hoogleraren van de UvA is uitgebreid met het Album Promotorum, met, de naam zegt het al, gegevens over alle UvA-promovendi. Eind 2011 zullen bijna 16.000 promovendi zijn opgenomen.
De gegevens van sommige gepromoveerden zijn aangevuld met hun promotieplaten. Deze feestelijke drukwerken geven vaak een humoristisch beeld van het leven van de student.
www.albumacademicum.uva.nl

Great Indoors Award voor verbouwing UB

In 2008 zijn de studiezalen, de uitleenruimte, het informatiecentrum en de kantine van de UB verbouwd en opnieuw ingericht. Die verbouwing is in november 2009 bekroond met de internationale design- en architectuurprijs The Great Indoors Award 2009 in de categorie Serve & Facilitate. Bureau Ira Koers en grafisch ontwerper Roelof Mulder tekenden voor het ontwerp en de realisatie. Een jury onder leiding van Jo Coenen koos uit 380 inzendingen uit 40 landen voor 5 categorieën een prijswinnend ontwerp. Vooral de rode ruimte waar klanten zelf uit rode boxen hun aangevraagde materialen kunnen ophalen en inleveren werd spraakmakend genoemd.

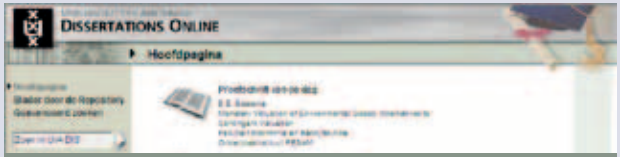
Hoe groot is een bibliotheek?

Huisvesting

Hoe groot is een bibliotheek? Heel groot! Om precies te zijn: 48.702 m², de Juridische bibliotheek niet meegeteld. Daarvan gaat bijna 14.500 m² op aan magazijnen; 7.500 m² aan studiecentra; 9.000 m² aan 'Erfgoed' (zie elders in dit jaarverslag); 11.500 m² aan de faculteitsbibliotheken van de Faculteit der Geesteswetenschappen (FGw), Faculteit Economie en Bedrijfskunde (FEB), Faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen (FMG) en de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica (FNWI); en dan nog 6.500 m² voor kantoren en niet elders onder te brengen voorzieningen. Binnen de faculteitsbibliotheken zijn er nog opmerkelijke verschillen: zo gebruikt de bibliotheek van Geesteswetenschappen (6.500 studenten) maar liefst 7.700 m², die van de bèta's (ruim 2.000 studenten) daarentegen maar 600 m².
Nog wat cijfers die enig licht werpen op dat ruimtebeslag. Onze collectie gedrukte werken heeft een omvang van 117 kilometer, bijna net zoveel overigens als twintig jaar geleden en 9 km minder dan tien jaar geleden. In 1989 stond daarvan echter maar 70 kilometer in het magazijn, en 50 kilometer in de faculteitsbibliotheken. Nu staat 90 km in het magazijn en nog maar 30 km in open opstelling. Faculteiten hebben dus bijna de helft van hun boekenbezit afgestoten naar het magazijn en dat proces gaat nog steeds door. Boeken verdwijnen uit het zicht van gebruikers en bibliotheken worden steeds minder gedomineerd door boekenkasten.

En we hebben meer dan 2.500 studieplaatsen, waarvan ongeveer de helft voorzien is van een desktop, terwijl op vrijwel alle andere plaatsen draadloos internet en steeds vaker ook elektriciteit voor de laptop beschikbaar is. Met uitzondering van de geesteswetenschappen maken medewerkers vaak alleen nog langs de digitale weg gebruik van de bibliotheek.

TERUGBLIK NAAR 2000 *In het IWO, het centrale boekenmagazijn van de UvA, wordt een project afgerond waarbij maar liefst 8.000 m boekenplank is vrijgemaakt voor het opvangen van de stroom boeken vanuit de faculteitsbibliotheken die op gang aan het komen is. Het jaar daarvoor, in 1999, zijn de falende klimaatinstallaties vervangen. In de komende jaren zal het IWO nog met twee verdiepingen worden uitgebreid, een voor het boekendepot en een voor tentamenzalen. Maar dat weten we dan nog niet...*

Subsidie Universiteitsfonds voor proefschriften online

In 2008 zijn alle UvA-proefschriften vanaf 2000 (17% van het totaal) digitaal toegankelijk gemaakt. Voor het digitaliseren van de overige 12.000 proefschriften heeft de UB nog € 180.000 nodig. Het Universiteitsfonds heeft hiertoe in 2009 een eerste aanzet gegeven met een subsidie van € 10.000. In 2010 zullen met dit bedrag de proefschriften uit 1998-1999 worden gedigitaliseerd.
http://dare.uva.nl/dissertaties

Start Europees project OAPEN

In 2009 is het Digitaal Productiecentrum (DPC) gestart met het werk voor het Europese project Open Access Publishing in European Networks (OAPEN) waarvan Amsterdam University Press de coördinator is. Doel van OAPEN is het ontwikkelen en invoeren van een model voor het in open access publiceren van wetenschappelijke boeken in de geesteswetenschappen en sociale wetenschappen.

UvA krijgt gestolen schilderij terug

Een vroeg 17e eeuws schilderij dat in 1986 werd gestolen uit het Theologisch Instituut van de UvA is teruggegeven aan de UvA. Een Belgische kunsthandelaar had het portret op een veiling aangekocht, maar toen bleek dat het om een gestolen schilderij ging, was hij onmiddellijk bereid het over te dragen.

Een lastig financieel jaar

Financiën

2009 was voor de UB een lastig jaar op het gebied van de financiën. De UvA groeit en bloeit, maar het budget groeit en bloeit niet evenredig mee. Net als alle diensten moet ook de UB haar bijdrage leveren aan de bezuinigingen. De inkomsten, afkomstig van de faculteiten, liepen (en lopen!) terug. Maar erger nog is dat de uitgaven stegen, en blijven stijgen. Dat behoeft enige toelichting. Elders in dit verslag wordt vermeld hoe groot de bibliotheek is: bijna 50.000 m^2. Als onderdeel van het huisvestingsbeleid van de UvA stijgt de 'huurprijs' elk jaar met zo'n 3,5% boven de inflatie. Dat betekende in de afgelopen 3 jaar voor de UB al een kostenstijging van 250.000 euro per jaar, cumulatief dus anderhalf miljoen euro!! Zo gaat, zelfs bij een gelijkblijvend budget, een steeds groter deel van het geld van de UB naar huisvesting. Om een idee te geven: in 2010 gaat € 12 miljoen op aan huisvesting, dat is 35% van het totale UB-budget, en precies evenveel als wat de UB aan personele lasten spendeert. In het huidige bekostigingssysteem duwen de kosten van de huisvesting de UB dan ook kopje onder. Gelukkig is dat nu (h)erkend. In 2010 moet een structurele oplossing voor dit probleem worden gevonden. En dan blijven er nog genoeg financiële problemen over.

Giften en schenkingen Vereniging van Vrienden van het Allard Pierson Museum

Met enige regelmaat ontvangt de Vereniging van Vrienden van het Allard Pierson Museum (APM) schenkingen of legaten in de vorm van archeologische voorwerpen die in het Allard Pierson Museum tentoon worden gesteld. De Vriendenvereniging heeft de zogenaamde ANBI-status en dat maakt schenken aantrekkelijk. In 2009 heeft de Vriendenvereniging financieel bijgesprongen bij de verwerving van enkele belangrijke objecten waaronder een collectie van veertien benen Amor figuurtjes.

Uitbreiding van de UB-organisatie

Organisatie

De UB-organisatie breidt zich gestaag uit. Al 13 jaar groeit de UB stukje bij beetje uit tot een netwerk van bibliotheken en verwante voorzieningen dat de hele UvA omvat, en straks zelfs ook de HvA. Dit jaar schaarde de bibliotheek van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica (FNWI) zich daarbij, en ook de studiecentra van het Informatiseringscentrum (IC) maken nu deel uit van de UB-organisatie.
De FNWI greep de verhuizing maar het Science Park Amsterdam aan voor deze koerswijziging. Er is geen bibliotheek binnen de UvA die zo sterk van gedaante is veranderd als die van de FNWI. Van een conglomeraat van kleine (sub)faculteitsbibliotheekjes, met nota bene de befaamde Artisbibliotheek als klapstuk, tot een geïntegreerd studiecentrum in het hart van de FNWI-nieuwbouw in de Watergraafsmeer. De collectie kromp daarbij van 12 kilometer naar iets meer dan 2,5 kilometer, waarvan 1,5 kilometer in de Artisbibliotheek (inmiddels onderdeel van de Bijzondere Collecties van de UB). De bèta's zijn definitief digitaal gegaan. De bibliotheek zelf is een prachtig geoutilleerd studiecentrum geworden met zo'n 240 plaatsen met en 160 plaatsen zonder pc verdeeld in vrije werkplekken en een-, twee- en meerpersoons samenwerk- en instructieruimtes.
Sinds 1 januari 2010 vallen ook de studiecentra van het IC onder de UB. De centra zijn in het afgelopen decennium door het IC opgezet om te voorzien in een tamelijk acute behoefte aan computerwerkplekken voor studenten, soms in onmiddellijke relatie met een (faculteits)bibliotheek, soms 'stand alone'. Sindsdien hebben de bibliotheken zich echter ook steeds meer als studiecentrum ontwikkeld, en de tijd was rijp om beide voorzieningen in elkaar te schuiven en onder één beheer te brengen. De UB kreeg er daardoor in een klap bijna 1.000 studieplaatsen bij, verspreid over diverse locaties. De voorzieningen zullen in de loop van 2010, afhankelijk van de omstandigheden per locatie, verder operationeel in elkaar geschoven worden.

UB Verdeling salarisschalen

Personeel in dienst (PID)			
Schaalverdeling	**2007**	**2008**	**2009***
15+	1,0	1,0	1,0
10 - 14	68,1	68,6	72,4
1 - 9	108,9	110,0	115,5
Totaal	**178,0**	**179,6**	**188,9**

Bron: UvA data * incl. FNWI bibliotheek (overgang 1.11.2009, 8,9 FTE)

UB FTE's onderverdeeld naar geslacht (man/vrouw)

Personeel in dienst (PID)			
Geslacht	**2007**	**2008**	**2009***
Man	89,9	91,2	95,3
Vrouw	88,1	88,5	93,6
Totaal	**178,0**	**179,7**	**188,9**

Bron: UvA data * incl. FNWI bibliotheek (overgang 1.11.2009, 8,9 FTE)

UB FTE's onderverdeeld naar leeftijdsgroepen

Personeel in dienst (PID)			
Leeftijd	**2007**	**2008**	**2009***
<35	17,2	17,1	12,8
35 - 39	15,8	12,3	18,0
40 - 44	18,3	19,4	24,9
45 - 49	25,0	28,9	23,2
50 - 54	37,4	34,6	39,1
55 - 59	36,3	40,7	43,4
60 - 64	27,5	24,4	25,8
>65	0,5	2,2	1,8
Totaal	**178,0**	**179,6**	**189,0**

Bron: UvA data * incl. FNWI bibliotheek (overgang 1.11.2009, 8,9 FTE)

Alle genoemde getallen gelden per jaareinde.

Bijzondere Collecties toont hoogtepunten uit de Braginsky Collectie

In het najaar 2009 was bij de Bijzondere Collecties een unieke privécollectie van Hebreeuwse handschriften en gedrukte boeken te zien. De bijzondere stukken van de Zwitserse verzamelaar René Braginsky werden voor het eerst tentoongesteld. De tentoonstelling trok veel bezoekers, ongeveer 12.500. De selectie hoogtepunten uit de Braginsky Collectie werd na Amsterdam tentoongesteld in New York, Jerusalem en Zürich.

Overdracht collectie Culinair Museum Amersfoort

In 2009 is de historische collectie van het Culinair Museum overgedragen aan de Bijzondere Collecties. Door de toevoeging van de 1.500 bijzondere Nederlandse en buitenlandse boeken uit de bibliotheek van het Culinair Museum wordt ook onderzoek naar de internationale geschiedenis van de gastronomie mogelijk. Hiermee is onze Gastronomische Collectie de grootste Nederlandse verzameling op dit gebied en behoort tot de belangrijkste gastronomische bibliotheken in Europa.

Bert Bakker (24) is student politicologie en doet een onderzoeksstage op het gebied van relaties tussen Europese en nationale verkiezingen bij de afdeling Politicologie van de UvA.

BEZOEKERS AAN HET WOORD

Bert Bakker

Hoe vaak kom je in de bibliotheek?
Vroeger zat ik vaak in de bibliotheek om te studeren. Dat had ook een sociale functie, maar dat aspect is nu minder belangrijk voor me.
Ik leen regelmatig boeken, ook bij andere bibliotheken (IBL is fantastisch). Inmiddels is er heel veel materiaal digitaal beschikbaar en daar maak ik zeker gebruik van. Binnenkort ga ik een keer naar het IWO om uitgebreid kranten te raadplegen. Daar verheug ik me op.

Maak je gebruik van de catalogus en de Digitale Bibliotheek?
Ik maak veel gebruik van de Digitale Bibliotheek voor literatuuronderzoek. Als ik preciezer wil zoeken zoek ik rechtstreeks in databases als Political Science Abstracts, PiCarta, Web of Science. En natuurlijk LexisNexis voor actuele zaken.
Ik ben erg tevreden over de bibliotheek. Ze volgen de ontwikkelingen goed en gaan met hun tijd mee. De UB oogde vroeger nogal armoedig. Nu ziet het er allemaal veel aantrekkelijker uit.

Stel, je bent één dag directeur van de UB, wat zou je dan meteen veranderen?
De bibliotheek is erg soepel bij het terugbrengbeleid, waardoor je soms lang moet wachten voordat een andere lener een boek terugbrengt. Dat zou wel wat strenger mogen.
Verder zou ik graag zien dat er in de bibliotheken een duidelijker onderscheid komt tussen ruimtes waar je met elkaar kunt praten en samenwerken en ruimtes waar je stil moet zijn zodat je geconcentreerd kunt werken. De NS is van plan stiltezones duidelijker te onderscheiden door middel van kleuren. Dat zou voor de bibliotheek ook een goed idee zijn.

Peter Vasterman (58) is universitair docent bij de leerstoelgroep Journalistiek van de afdeling Mediastudies en gepromoveerd op een proefschrift over de werking van mediahypes.

BEZOEKERS AAN HET WOORD

Peter Vasterman

Hoe vaak kom je in de bibliotheek?
Ik maak het meest gebruik van de bibliotheek van het Bushuis en ik kwam regelmatig in de bibliotheek van Theaterwetenschappen in de Nieuwe Doelenstraat. Maar ik kom niet vaak meer in een bibliotheek om te 'browsen', want ik zoek toch vooral via internet. Onlangs ben ik een kijkje gaan nemen bij de Bijzondere Collecties. Een mooie bibliotheek. Daar kan je bijvoorbeeld de Notulen van de Staten van Zeeland uit 1574 gewoon uit de kast pakken.

Gebruik je de catalogus en de Digitale Bibliotheek?
Ik zoek vooral via internet, bijvoorbeeld met Google Scholar, daarna kijk ik waar de publicatie zich bevindt. Vaak kun je gewoon doorklikken naar het elektronische tijdschrift. Vanuit de gevonden publicaties doe ik weer verdere zoekacties. Ik kom bijvoorbeeld de naam van een auteur tegen en daar ga ik dan op door.

Maak je gebruik van bijzondere voorzieningen?
Ik leen regelmatig bij andere bibliotheken en sinds twee jaar maak ik gebruik van de dienst Readers Online. Dat neemt me veel werk uit handen en de studenten zijn er ook tevreden over. Ik pas de reader wel ieder jaar aan.

Stel, je bent één dag directeur van de UB, wat zou je dan meteen veranderen?
Dan zou ik wel een mooie werkkamer in de bibliotheek van de Oude Turfmarkt willen. Ik ben wel tevreden over de bibliotheek. Wat mij betreft volgen ze de ontwikkelingen goed.

Gestolen manuscripten retour naar eigenaar

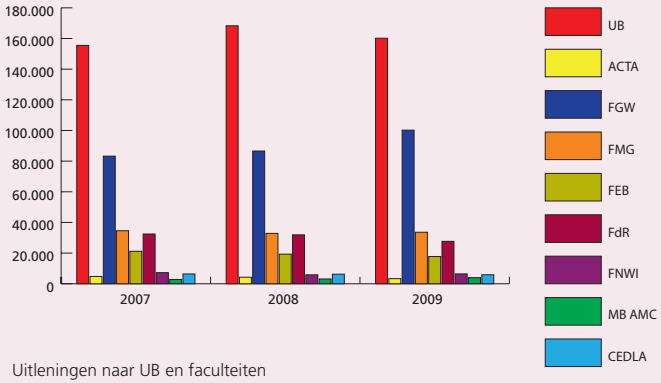
Elf tekeningen die tussen 1980 en 1985 werden gestolen uit het Museo Nacional de Ciencias Naturales in Madrid, en die op zicht waren achtergelaten bij de Bijzondere Collecties, zijn in 2009 overgedragen aan directeur Alfonso Navas. Door de media-aandacht rond de teruggave en de bemiddeling van de Bijzondere Collecties heeft de Britse kunsthandelaar die nog in bezit was van meer van deze tekeningen, de rest van de verzameling ook teruggegeven.

Een bewezen dienst

Dienstverlening

De bibliotheek is een dienstverlenende organisatie met als belangrijkste missie medewerkers en studenten van de UvA, en zo nodig ook andere gebruikers, te helpen bij het doen van onderzoek en het geven of ontvangen van onderwijs. Zo simpel als dat klinkt, zo moeilijk is het om het ook echt te doen. De bibliotheek heeft namelijk heel verschillende kostgangers! Sommigen (velen!) gebruiken nog steeds boeken, maar anderen (ook velen) geen boeken maar elektronische artikelen. Het bij de klant afleveren van de gewenste informatie is dus nog een heel karwei, of dat nu gaat om een 'echt' boek of om een elektronisch artikel. Dat karwei kan alleen geklaard worden met behulp van tamelijk ingewikkelde software, het zogenaamde Lokaal Bibliotheek Managementsysteem of LBS. Zo'n systeem omvat de hele cyclus van het aanschaffen van een boek, het opnemen ervan in de catalogus, het aanvragen ervan door de klant tot het afleveren ervan bij de klant. En voor 'boek' kan ook gelezen worden: de digitale publicatie. Dat systeem, dat zo'n beetje het zenuwstelsel van de bibliotheek is, is vorig jaar vervangen. De voorbereidingen waren al in 2008 begonnen, met een programma van eisen, een Europese tender en een aanbesteding. Half augustus vond de overgang plaats. Twee weken later kwam ook het groene licht voor de nieuwe uitleentechnologie: voortaan kunnen leners zichzelf grotendeels bedienen, zowel bij de faculteitsbibliotheken als in de UB. Vooral de inrichting en ingebruikname van wat al snel de Rode Ruimte heette, was een huzarenstukje. De UvA beschikt nu over de meest spectaculaire uitleenfaciliteit ter wereld. Denken we.

Uitleningen naar UB en faculteiten

TERUGBLIK NAAR 1999 *In 1999 werden ongeveer net zoveel boeken uitgeleend als nu, namelijk ongeveer 357.000. Maar er is wel een groot verschil: toen werd meer dan de helft daarvan op de UB aan het singel uitgeleend. Nu is dat nog maar een derde. Dat komt doordat de UBA intussen 'Leveren op Locatie' in het leven heeft geroepen. De meeste uitgeleende boeken komen uit de magazijnen van de UB. Maar in plaats van de klant naar de UB te laten komen, brengt de UB nu de boeken naar de klant, een dienst waarvan vooral de wetenschappelijk medewerkers gebruik maken en die door hen zeer gewaardeerd wordt. Een ander verschil is dat er nu behalve die 357.000 boeken ook nog miljoenen elektronische artikelen over de toonbank gaan - een virtuele toonbank, wel te verstaan!*

Overgang naar internationale standaarden MARC21 en AACR2

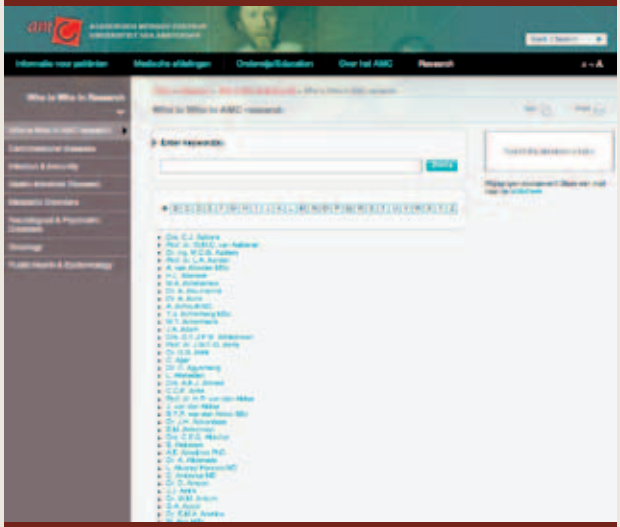
Werkprocessen

Tegelijk met de ingebruikname van het nieuwe bibliotheeksysteem Aleph is de UB ook overgestapt naar MARC21 *(Machine Readable Cataloguing)* en AACR2 *(Anglo-American Cataloguing Rules)*. Dat zijn internationale standaarden voor het beschrijven van titels in de catalogus. Door gebruik te maken van deze internationale standaarden wordt het eenvoudiger om gegevens uit te wisselen met andere bibliotheken, uitgevers en leveranciers en informatie te koppelen. Daardoor kunnen titels goedkoper en sneller voor onze klanten beschikbaar komen. Met deze overgang naar internationale standaarden is een eerste stap gezet om optimaal te kunnen participeren in de internationale ontwikkelingen op het gebied van metadatering.

TERUGBLIK NAAR 1999 *In 1999 was de UB nog niet zo ver dat ze zich al kon richten op samenwerking met internationale partners omdat er nog achterstanden in de catalogus waren. Het retro-project was in volle gang - de kaartenbakken werden 'weggewerkt' - en er zou een begin gemaakt gaan worden met de conversie van de Bijzondere Collecties naar de catalogus. Landelijk werd er samengewerkt in het GGC, maar daarnaast werd nog wel veel energie gestoken in het bijhouden van de Amsterdamse Persoonsnamen Thesaurus. Toen was alle aandacht voornamelijk op de eigen lokale catalogus gericht, nu gaat onze blik richting WorldCat.*

AMC Who's who

In 2009 is de Medische Bibliotheek (MB) van het AMC erin geslaagd om alle publicaties van AMC-onderzoekers geautomatiseerd beschikbaar te stellen op de webpagina's van die onderzoekers. Daar kunnen ze ook hun eigen onderzoeksprogramma beschrijven en hun nevenfuncties vastleggen. In december 2009 waren er al meer dan 800 pagina's van deze Who's who in research.
www.amc.nl/?pid=2427

Early Dutch Books Online

Samen met de Koninklijke Bibliotheek en de universiteitsbibliotheek van de Universiteit Leiden is de UB in 2009 gestart met het laten digitaliseren van bijna 10.000 unieke titels uit de periode 1781 tot 1800. Onder de naam Early Dutch Books Online (voorheen genaamd Dutch Prints Online, www.dutchprintsonline.nl) wordt gewerkt aan de opbouw van een digitale collectie van in Nederland gedrukte boeken uit deze periode. Het resultaat, circa 2 miljoen gedigitaliseerde pagina's, is begin 2011 voor het publiek te zien op www.earlydutchbooksonline.nl. Het project wordt gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Robert Went (53) is research associate bij de Amsterdam School of Economics van de Universiteit van Amsterdam. Het grootste deel van de week werkt hij als wetenschappelijk medewerker voor de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)

BEZOEKERS AAN HET WOORD

Robert Went

Hoe vaak kom je in de bibliotheek?
In de fysieke bibliotheek van de UvA kom ik eigenlijk nooit meer. Vroeger liep ik dagelijks de bibliotheek van de economische faculteit binnen en fietste ik de halve stad af om op verschillende locaties boeken op te halen of artikelen uit tijdschriften te kopieren, maar die koop ik nu vaak via een snelle online boekhandel of tweedehands via www.boekwinkeltjes.nl want dan hoeven ze niet terug en kan ik erin schrijven en krassen. Artikelen uit tijdschriften kan ik thuis met UvAvpn als pdf ophalen. Mijn grootste tijdwinst zit hier, want dat is echt een geniale voorziening waar ik veel gebruik van maak. Regelmatig scan ik de inhoudsopgave van een stuk of zestig wetenschappelijke tijdschriften die ik in de loop van de tijd onder 'mijn tijdschriften' verzameld heb, en als een artikel me wat lijkt haal ik het met een paar muisklikken naar binnen. Fantastisch!

Gebruik je de catalogus en de Digitale Bibliotheek?
Vooral om op onderwerp of auteur in tijdschriften te zoeken. Soms krijg je erg veel hits dus je moet wel een beetje weten wat je zoekt. Verrassend veel papers en artikelen die ik probeer te vinden over mijn specialisme en fascinatie globalisering zijn overigens via googlen op het web te vinden op de sites van instituten of netwerken of via de homepage van auteurs.

Stel, je bent één dag directeur van de UB, wat zou je dan meteen veranderen?
Tsja, die vraag moet je eigenlijk niet aan mij stellen want ik ben al zeer tevreden over wat de UB voor mij betekent. Ik zou graag toegang willen tot meer Franse kranten en tijdschriften, maar ik begrijp dat dit geen prioriteit is en dat de middelen niet onbeperkt zijn.

Fleur Zeldenrust (28) is promovendus Computational Neuroscience. Ze houdt zich bezig met wiskundige computermodellen van hersenwerking. Ze is ook betrokken bij de website proefje.nl om kinderen van 8 jaar en ouder spelenderwijs kennis te laten maken met de bètawetenschappen.

BEZOEKERS AAN HET WOORD

Fleur Zeldenrust

Hoe vaak kom je in de bibliotheek?
In de fysieke bibliotheek kom ik maar een paar keer per jaar, om een boek te lenen of om even te neuzen wat er nieuw is. Boeken die ik veel gebruik koop ik gewoon zelf.
Mijn onderzoek bevindt zich op het raakvlak tussen natuurwetenschappen, biologie en wiskunde. Daarom was ik tot voor kort op meerdere bibliotheken aangewezen. Gelukkig worden ze nu in één gebouw samengevoegd. Dat is voor mij een hele vooruitgang, te meer daar mijn werkkamer in hetzelfde gebouw is.

Gebruik je de catalogus en de Digitale Bibliotheek?
Ik gebruik vooral tijdschriftartikelen. Meestal zoek ik via Google Scholar en dan klik ik via UvA-Linker door naar het artikel. Op die manier vind ik bijna alles wat ik nodig heb. Verder gebruik ik Scopus en af en toe de Digitale Bibliotheek. Ook héél nuttig is ArXiv, een open access website met wetenschappelijke artikelen op het gebied van wis- en natuurkunde. Tegenwoordig is het vaak zo dat een artikel eerst in ArXiv verschijnt en daarna pas in een tijdschrift. Als je goed zoekt kun je ontzettend veel vinden en met UvA-Linker heb je het snel gelokaliseerd. Ik ben ook heel blij met UvAvpn. Zo kan ik vanuit huis zoeken.

Stel, je bent één dag directeur van de UB, wat zou je dan meteen veranderen?
De bibliotheek van de FNWI zit hier nog maar net, dus ik kan er nog weinig over zeggen. Ik vind het wel vreemd dat de balie niet bij de bibliotheek zelf zit. In ieder geval ben ik blij dat al 'mijn' vakgebieden nu bij elkaar zitten.

Exploitatie-overzicht UB 2009

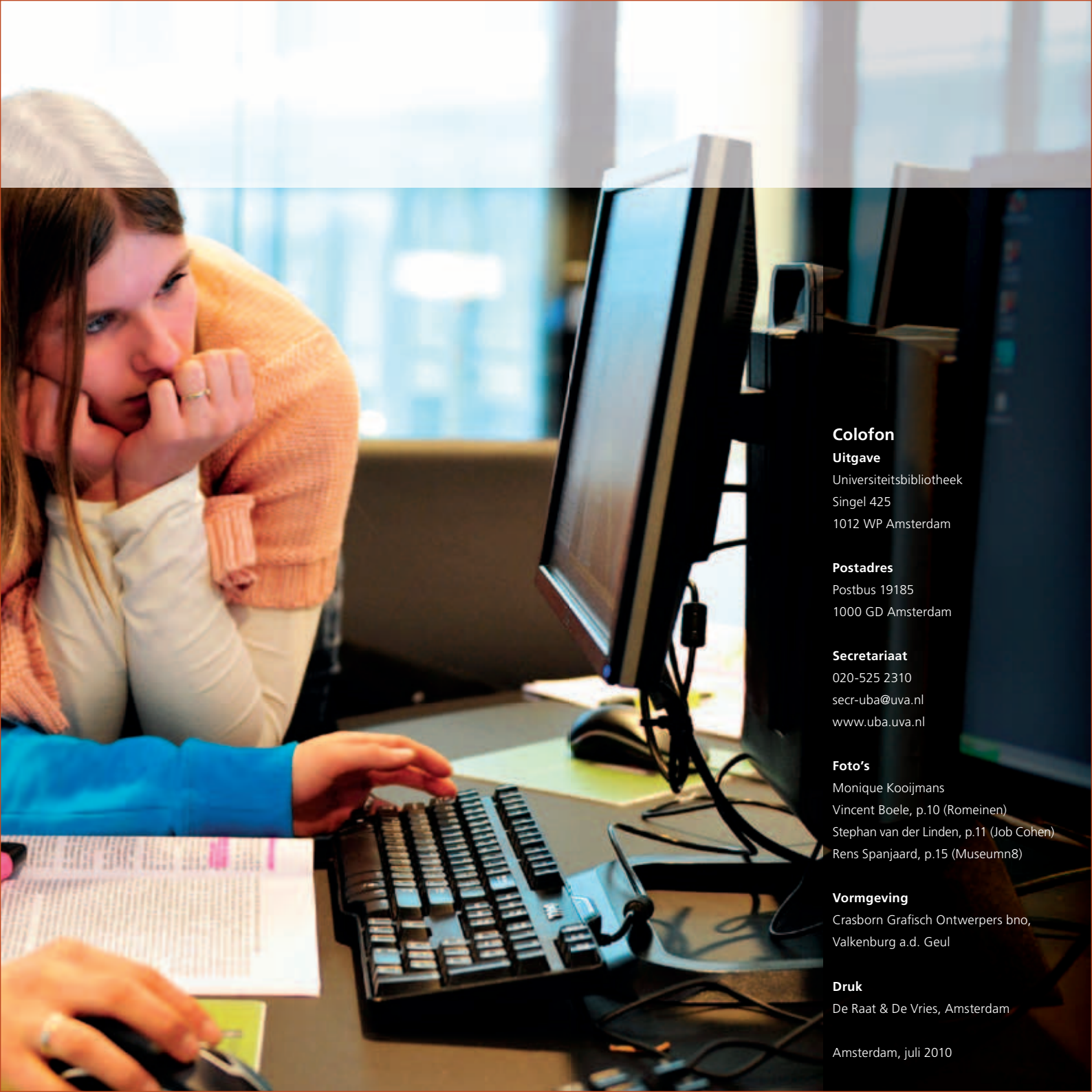
in Euro's

Kosten-/batensoort	Begroting	Werkelijk
Inkomsten van derden	1.820.000	2.757.672
Intern budget	26.273.698	26.391.424
Totaal baten	**28.093.698**	**29.149.096**
Personeel (PID)	-9.635.000	-10.561.760
Personeel overige lasten (PID)	-169.000	-100.010
Dotatie personele voorzieningen (PID)	-270.000	-95.767
Inhuur personeel	-631.000	-971.717
Subtotaal personeel	**-10.705.000**	**-11.729.254**
Collectievorming	-2.571.000	-2.750.567
Uitbesteed werk	-2.085.000	-1.576.417
Overige kosten	-1.595.000	-2.188.529
Huisvestingskosten		-161.290
Afschrijvingen	-426.000	-222.782
Subsidies en overdrachten	-40.000	-132.953
Financiële lasten	0	-5.043
Subtotaal materiële kosten	**-6.717.000**	**-7.032.537**
Toerekening diensten GDS *	**-11.374.330**	**-11.278.463**
Totaal exploitatieresultaat	**-702.632**	**-891.158**

Cijfers uit UvA data, aangepast in format

* kosten voor Gemeenschappelijke Dienstverlening (FC, AC, IC en vastgoed)

Colofon

Uitgave
Universiteitsbibliotheek
Singel 425
1012 WP Amsterdam

Postadres
Postbus 19185
1000 GD Amsterdam

Secretariaat
020-525 2310
secr-uba@uva.nl
www.uba.uva.nl

Foto's
Monique Kooijmans
Vincent Boele, p.10 (Romeinen)
Stephan van der Linden, p.11 (Job Cohen)
Rens Spanjaard, p.15 (Museumn8)

Vormgeving
Crasborn Grafisch Ontwerpers bno,
Valkenburg a.d. Geul

Druk
De Raat & De Vries, Amsterdam

Amsterdam, juli 2010